

Milena Mileva Blažič

Andrej E. Skubic: Težave z angelčki.

Ljubljana: Mladinska knjiga, 2019.

Obstajajo različni tipi mladinskih pisateljev: eni v začetni fazi ustvarjanja pišejo za mlade in pozneje izključno za odrasle bralce (L. Kovačič, O. Župančič ...), drugi hkrati pišejo za mlade in za odrasle (npr. B. A. Novak, A. Rozman Roza ...), tretji pa se najprej uveljavijo kot pisci za odraslo publiko in šele pozneje začnejo pisati tudi za mlade bralce (med te spada tudi A. E. Skubic). Obstajajo še hibridni avtorji, ki pišejo za različne naslovnike (S. Makarovič).

Zbirka Trio Golaznikus Andreja Skubica (ilustracije Tanje Komadina) zaenkrat obsega štiri dele, *Ne bi smel odpreti tistih vrat* (2018), *Babi nima več telefona* (2018), *Golazni iz omare* (2019) in *Težave z angelčki* (2019). Čeprav se pričujoča recenzija primarno nanaša na zadnjo izdano knjigo, je za nje razumevanje treba predstaviti širši kontekst zbirke. Slednjo sestavljajo različno dolge pripovedi: prva knjiga ima deset poglavij, druga šest, tretja osem, četrta pa sedem. Po podatkih na hrbtu knjige sta prvi in drugi del serije namenjena otrokom od petega do desetega leta, tretji in četrty del pa bralcem od devetega do štirinajstega leta.

Alison Lurie v knjigi *Don't Tell Grown Ups: Subversive Power of Children's Literature* (1998) navaja nekaj značilnosti literature, katerih prvine najdemo tudi v obravnavani zbirki Andreja E. Skubica. Literarna analiza namreč pokaže, da je v zbirki predstavljen kolektivni junak, družčina treh

prijateljev, ki jo sestavljajo deklica Lija ter dečka Liam in Tomaž. Poglejmo najprej, kako je z glavnimi značilnosti tradicionalne (didaktične) mladinske književnosti. Prvič: upoštevanje pravil odraslih in pojmovanje otrok kot *tabula rasa* – za takšnim pojmovanjem otroškega običajno stoji t. i. skriti odrasli (P. Nodelman: *The Hidden Adults*, 2008). V Skubičevi zbirki otroci ne upoštevajo vselej pravil odraslih, izumijo celo svojo “otroško republiko” in vstopnica vanjo je – biti čuden. Zanimivo pa je, da tudi odrasli v delih ne živijo vselej po svojih lastnih pravilih. Drugič: izogibanje problemskim temam – tradicionalno so v besedilih prikazani predvsem čisti in spodobni otroci, ki se učijo s poslušanjem. Skubičevo pisanje za razliko od tega načne tudi nekaj problemskih tem, ki pa so vkomponirane v pustolovsko (detektivsko) osnovo zgodbe. Tretjič: v tradicionalni književnosti se kaže apriorno zaupanje v svet odraslih – pri Skubicu je v ospredju iskanje samostojnosti, ki ni v skladu s pričakovanji odraslih. Književne osebe ne zaupajo v svet odraslih, učijo se na lastnih detektivskih, tudi strašljivih izkušnjah, a na drugi strani tudi odrasli ne zaupajo v svoj lastni svet (npr. oče, ki se obnaša kot desetletnik; učiteljici je pripisano nezaupanje, zato se sklicuje na policijo in “vesolje”).

Knjige iz zbirke zaradi postmodernističnih prvin spadajo v hibridni žanr (M. Juvan: *Hibridni žanri*, 2017), saj so mešanica detektivke, grozljivke in kriminalke. Književno dogajanje je prikazano kot spektakel, je slikovito in filmično. Knjige zastopajo subverzivno mladinsko književnost, o kateri marsikdo nima prav visokega mnenja, ker predstavlja odrasle kot nepopolne. Izrazit primer je mladinski opus Roalda Dahla, ki v svojih delih prikazuje onipotentnega otroka in nepopolne odrasle, predvsem avtoritete (na primer ravnateljica in starši pri Matildi). V mladinski literarni vedi so mnenja o subverzivni mladinski književnosti deljena, nekateri menijo, da je nevzgojna, drugi, da je subverzivno vzgojna; tudi avtorica recenzije je zagovornica subverzivne mladinske književnosti, ki na osnovi aplicirane teorije Mihaila Bahtina vzgaja kritičen pogled na stanje v družbi in monistično pojmovanje resnice. (Izrazit slovenski mladinski subverzivni avtor je Andrej Rozman Roza, ki je slogovno utemeljil estetiko grdega, rabo vulgarizmov ...)

Marija Nikolajeva v knjigi *From Mythic to Linear* (1991) piše o ahistorični teoriji mladinske književnosti in treh tipih pojmovanja otroka in otroštva: prvi tip je utopija (idealizacija), drugi karneval (romantizacija) in tretji kolaps (problematizacija). Za vse knjige iz zbirke je značilen karneval z romantično-realističnim pojmovanjem otroka in otroštva. Književni čas je sodoben, otroci in odrasli na različne načine preživljajo prosti čas;

generacija odraslih poseda pred televizijo (mati je na primer v tretjem delu opisana slabšalno, "še zmeraj gleda mehiško nadaljevanko").

Književno dogajanje poteka ciklično, giblje se od kaosa k vnovični vzpostavitvi prvotnega reda. V knjigah spremljamo tri avtonomne družbe: prva je skupina Trio Golaznikus; druga je družina in tretja družba (šola). Trije protagonisti so reprezentacija skupine kot avtonomne mikrodružbe, ki kot eno temeljnih vrednot dojema "čudnost". V besedilu na hrbtu knjige je (s stališča "skritega odraslega") zapisno, da je tema prijateljstvo, vendar to bolj kot na komplementarnosti temelji na kompetitivnosti, ki se v koncentričnih krogih prenaša z manjših skupin na večje. Prijateljstvo je le intencionalna tema; vzpostavljena je le deskriptivno in ne narativno, osebe med seboj ne sodelujejo, kot da jih bolj povezujejo negativna kot pozitivna čustva.

Književni prostor je dvodelni: dom (družina) – šola (družba), pri čemer skoraj ni razlike med zasebnim in javnim; dogodki iz družinskega konteksta se prenašajo in dogajajo na družbeni ravni. Skladno s tem so predstavljene književne osebe ali reprezentacije oseb: izstopajoči Lija, Tomaž in Liam; mati in oče ter šola (šolska psihologinja, učiteljica matematike). Glavni književni liki so otroci, a mestoma njihova razmišljanja presegajo njihovo starost. Stranske osebe, kot sta učiteljica matematike in šolska psihologinja, so predstavljene v dimenziji tradicionalne feminizacije poklicev, dimenzija maskulinnosti očeta pa je prikazana infantilizirano (kot je vidno iz maminih besed: "Kako sem jaz ponosna na svojega sina in moža!? je vzkliknila mama. 'Kateri od vaju ima več kot deset let?')").

V knjigah najdemo tudi primere duhovitega nonsensa, ki pokaže, da je tekst namenjen otrokom, kontekst pa včasih tudi odraslim. Ni treba, da otrok razume vse plasti intertekstualnosti, saj se tudi uči. Pripovedovalec je vsevedni, v pripovedih je prisotna pripovedna perspektiva skritega (nostalgičnega) odraslega. Predvsem v *Golaznih iz omare* najdemo medbesedilne navezave na angloameriško kulturo, npr. noč čarovnic (lutke, trupla, nož v prsih ...; strašenje, preoblačenje lutk v trupla, dekorativnost s strahom in grozo, vendar brez sočutja in katarze). Naj se nekoliko zadržimo pri omenjenem tretjem delu zbirke: vsako od osmih poglavij vsebuje neko peripetijo (zastaševanje), ki je smešna samo subjektu, objektu dejanja pa ne. Subjekt tako reprezentira svojo moč, ki jo maskira kot "hec", zato so učinki prej grozljivi kot smešni. Na koncu pride do "prisilne poravnave" med dvema devetletnima deklicama, ki v začetku nista predstavljeni kot glavni in tako konfliktni kot v razpletu; gre torej za spremembo prvotne fokalizacije. Vzročno-posledično zbujanje groze nemara izhaja iz tesnobe

in površinskih odnosov, ki temeljijo le na spektaklu, ki pa ne osmisli eksistencialne praznine. Mogoče s strašenjem protagonisti poskušajo narativno osmisлити dolgčas, mehiške nadaljevanke, infantilnega očeta ... skratka družino, ki "uživa svoje simptome" (S. Žižek). Knjiga *Golazni iz omare* vsebuje tudi očitne elemente groteske, kot so maličenje podob (lutke/trupla), kombinacija raznih prvin (grozljivo in nonsens), depersonalizacija, oživljanje "trupla", mehanizacija živega (npr. obleči lutko/truplo v očetovo pižamo, na lutko nalepiti sestrine oči ...). Otroci strašijo sorojence in starše, zanimivo pa je, da starši strašijo otroke s skoraj enakimi pripomočki in metodami. Tako Skubic oriše podobo sodobne družine med demokratično in permisivno vzgojo, kjer so zabrisane meje med otroki in starši. Pravzaprav imamo v besedilu obrnjeno situacijo – adultizacijo otrok (od otrok se pričakuje odraslost: priznanje) in infantilizacijo odraslih. Otrokom je pripisana moč (strašenje), ki se njim samim zdi povsem nedolžna ("Pa saj so se samo hecali!"). Na tem mestu se znotrajliterarno vzpostavi razlikovanje med strašenjem in zastraševanjem.

Četrty del zbirke, *Težave z angelčki*, ima sedem poglavij, katerih naslovi se, podobno kot v predhodnem delu, končajo s tropičji (*Jaka ...*, *Zabava ...*, *Prijatelj v steni ...*, *Opravičilo, ki to ni ...*, *SMS iz pekla ...*, *Davidova katastrofa ...* in *Dan potem ...*). Avtor v zbirki sledi trendu serij knjig za otroke, katerih junaki rastejo z bralci; tokrat je dogajalni čas in prostor 4. razred. Pripoved je, še bolj kot prejšnja, odsev sodobne družbene realnosti (na primer pretirano vtikanje staršev v šolo). Glavni literarni liki so skorajda na margini dogajanja, v ospredju so odrasli, ki ne pustijo, da bi se otroci učili na lastnih izkušnjah, napakah in spoznanjih. Predvsem ni razvojne možnosti, da bi jih negativne izkušnje pripeljale do pozitivnih spoznanj. Pri prikazovanju vrstniškega mobinga (*SMS iz pekla ...*) je zaznano pretiravanje "ubil me bo" in hkrati moraliziranje "zapor". Besede, ki jih avtor pripisuje otrokom, so mestoma intertekstualne, kot take pa jih razbiramo seveda odrasli (gre za tipičen primer menjave otrokocentrične in odraslocentrične perspektive).

Do zapleta v *Angelčkih* pride, ker novi sošolec Jaka pošilja nespodobna SMS-sporočila sošolki Juliji, zato Liam v Jakovem telefonu skrivoma zamenja številki njegove mame in Julije – nespodobna SMS-sporočila, namenjena Juliji, tako začne dobivati Jakova mama. Četudi je Trio Golaznikus v sošolčev mobilni telefon vdrl z dobrimi nameni, se zastavlja vprašanje, ali je dovoljeno, ne glede na namen, vdirati v zasebnost? To je nakazano tudi prek vprašanj učiteljic in mater, ki rešujejo probleme otrok na odrasli ravni.

V delu in nasploh v zbirki najdemo tudi medbesedilne navezave na film *Vojna zvezd*, npr. Dark Valder.

Če povzamem, zbirka je zagotovo zanimiva, *Težave z angelčki* pa so del širšega konteksta, ki vsebuje vse attribute sodobne mladinske književnosti in sledi mednarodnim popularnim trendom – vprašanja zasebnosti v virtualnem svetu, usmerjenosti v telo, oddaljevanje od koncepta grotesknega smešenja M. Bahtina, simpatiziranje s posthumano družbo, ambivalenca (jok in smeh hkrati). Zbirka bi zaradi filmičnosti, estetike grdega in subverzivnosti brž ko ne zlahka našla pot na gledališki oder ali filmski trak. Že Tercijan je napisal, da knjige doživljajo svojo usodo glede na to, kako jih (mladi) bralec razume, dodamo lahko samo: razumel jih bo in sprejemal kot zanimive. Kot kakovostne jih je ocenila tudi komisija, ki je drugi knjigi iz zbirke, *Babi nima več telefona*, dodelila večernico 2019.